

Twee dikke boeken willen allebei een ode brengen aan de vrouw. In het ene passeren 1001 vrouwen de revue, in het andere 100.

100 en 1001 vrouwen te boek

RIEN VAN DEN BERG BEELD

Een romanschrijver zonder inspiratie hoeft maar een kwartiertje in dit boek te bladeren, twitterde RD-journaliste Enny de Bruijn over het boek van Els Kloek, en hij kan weer verder. Dat is niks te veel gezegd. Wat een levensverhalen! Kloek en haar team hebben een brede fascinatie, ze kiezen onbekende en prominente vrouwen, straatarme en schat-hemeltjerijke – en bijna elk leven blijkt een historische roman in de dop. Een klein dopje. Want wie duizend vrouwenlevens in één boek wil prop-pen, ook al telt dat boek 1556 bladzijden, moet zijn beperkingen kennen.

Wat dat betreft had Ouweneel het makkelijker. Hij heeft een derde van de ruimte van Kloek, maar hoeft op die pagina's slechts honderd vrouwen kwijt. Het boek van Ouweneel loopt van Eva tot Máxima. Hij hanteert een merkwaardig selectiecriteria: de stamboom. Dat is niet alleen een heikel principe (de eeuwen door hebben mensen de neiging gehad hun stamboom te verzinnen), het is ook een principe dat het boek saaier maakt dan dat van Kloek. Want van wie hebben we stambomen van vóór pakweg 1600? Van edelvrouwen, prinsessen en koninginnen. Ouweneel neemt die stambomen om zijns boek wil wat serieuzer dan verantwoord is, door te stellen dat alle stambomen voor pakweg het jaar 400 'legendarisch' van karakter zijn. Door toch van die bloedverwantschap uit te

gaan, wekt zijn boek de indruk van een groot familiealbum van (het vrouwelijk deel der) mensheid. Ouweneel wilde dat alle vrouwen op een of andere manier aan elkaar verwant zouden zijn. En aan zichzelf, via zijn overgrootmoeder Grietje Hoogenboezem – een schippersvrouw die echter langs een kunstige genealogische paardensprong te linken is aan edelvrouw Aleid van Borssele, en zo eenvoudig terug tot het Hollandse gra-

vingeslacht. De inteelt onder de adel doet de rest: als je verwant bent aan één edelman, ben je al gauw verwant aan allemaal. Dat levert aardige knipoogjes op. Zoals het feit dat de profet Mohammed genealogisch een van de stamvaders zou zijn van Isabella van Castilië en dus ook van de vrome Spaanse koning Filips II. Hij zou zich omdraaien in zijn graf... als hij het serieus zou nemen, want zelfs Ouweneel moet hier op een cruciale

afslag in de stamboom een 'waarschijnlijk' vaderschap aannemen. Verder is er historisch zo af en toe wel wat aan te merken op het boek van Ouweneel. Hij beschrijft bijvoorbeeld de beroemde Canossagang van keizer Hendrik als een eenduidige overwinning voor de paus. Dat is hem te vergeven. Zelfs Willem Ouweneel kan niet overal verstand van hebben. Een groter bezwaar aan het boek, is dat de stamboomdwang het boek op den duur wat saai maakt. De fascinerende genealogische speculaties compenseren veel, maar uiteindelijk wordt die rij van middeleeuwse edelvrouwen voor je gevoel toch wel eindeloos – zodat je op zeker moment zelfs bent dat je eindelijk bij schippersvrouw Grietje Hoogenboezem bent.

Ook bij het boek van Els Kloek kun je de neiging tot 'meedenken' bijna niet weerstaan. Waarom opent dit boek met Cunera van Rhenen? Komt niet veel eerder het zogenaamde Meisje van Yde in aanmerking? Ook van dit meisje, geboren na 54 na Christus, gestorven voor 128 na Christus, gevonden als veenlijk, weten we dankzij wetenschappelijk onderzoek genoeg voor een mooi portretje. Dat ze mank liep, bijvoorbeeld, en rood haar had, dat aan één kant van haar hoofd was weggeschoren. En dat ze vermoord of geofferd is. Dat had opgenomen moeten worden ten koste van portretje vier, van de heilige

Oda (naamgeefster van Sint-Oedenrode). Want waar we van Cunera van Rhenen in elk geval nog de vermeende wurgdoek hebben die dateert uit de vierde eeuw (te zien in museum Catharijneconvent in Utrecht), en dus een zekere historische basis aannemelijk te maken is, heeft het verhaal van de heilige Oda er alle tekenen van dat het in de dertiende eeuw verzonnen is. Maar ook dan wint het boek van Kloek: het heeft namelijk een pendant op internet: het Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland – en jawel: daar begint de reeks inderdaad met het Meisje van Yde. De 1001 vrouwen van Els Kloek is prachtig boek, vrouwengeschiedenissen die je steeds weer met verbazing leest – en echt niet alleen als je om voer verlegen zit voor een historische roman. ■

GESCHIEDENIS

1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis

ELS KLOEK (SAMENSTELLING). UITG. VANTILT, NIJMEGEN 2013; 1556 BLZ. € 39,50, NA 15 MEI € 49,50 (GEBONDEN) >> vrouwenlexicon.nl.

Een snoer van vrouwen. Honderd grootse vrouwen door de geschiedenis heen

WILLEM J. OUWENEEL. UITG. ASPEKT SOESTERBERG 2012. 426 BLZ. € 24,95

HANS VAN DER PLOEG

Scans doen meer kwaad dan goed

Kijken in de ziel bevat mooie interviews met sympathieke artsen, aan wie je je medische problemen onbekommerd toevertrouwt. Gelukkig koos Coen Verbraak geen gelikte televisiedokters, waardoor je ook een doorsnee-huisarts als Mariette Hamaker (1947) kunt horen over haar praktijkervaringen.

Opmerkelijk is Inger Schipper (1964), die het liefst astronaut wilde worden. Ze werd arts en specialiseerde zich tot traumachirurg. Sinds 2008 is zij hoogleraar ongevalschirurgie in Leiden. Ze is een van de zeer weinige vrouwelijke hoogleraren in de chirurgie. Schipper is

het roerend met haar collega's eens, die preventieve scans maar niets vinden: 'Scans doen meer kwaad dan goed.' In de ongevalschirurgie moet je snel handelen, zegt ze. Het eerste uur is vaak beslissend. Schipper is een van de twaalf artsen die door Coen Verbraak (1965) aan de tand werden gevoeld over hun dilemma's, twijfels en gewetensvragen. En hoe ze aankijken tegen de marktwerking en het vergelijken van ziekenhuizen. Op een enkele uitzondering na vindt geen van de geïnterviewde artsen dit verstandig. De artsen spraken openhartig over hun fouten en zwakheden.

Ondanks zijn gebrek aan ruimtelijk inzicht was Jan van Gijn (1942) jarenlang hoogleraar in de neurologie. De meest uitgesproken opvattingen heeft de intensivist Hans van der Hoeven (1958) die op een dag zelf bleek te lijden aan een hersentumor. Die ervaring heeft hem bewust gemaakt van de betekenis van de gelaatsuitdrukking van de arts die slecht nieuws brengt. Scans bieden schijnzekerheid. 'Vaak worden er dingen gevonden op zo'n scan waar je je zorgen om maakt en die verder onderzoek vragen, waar uiteindelijk niks uitkomt.'

Het mooie van Verbraaks interviewstijl is de ongedwongen, schijnbaar argeloze manier waarop hij de artsen bevrucht, bijvoorbeeld naar hun omgang met het feit dat een patiënt is overleden. In vergelijking met de interviews op tv, geven deze uitgebreide versies een nóg beter beeld van het prachtige artsberoep.

Zo kijkt Huug Obertop (1942) genuanceerd terug op zijn carrière als chirurg: 'Uiteindelijk moet je leren accepteren dat de droom die je had als geneeskundestudent – alle mensen verlossen van hun lijden – zacht gezegd toch iets te hoog gegrepen was.' ■

NON-FICTIE

Artsen

COEN VERBRAAK. UITG. THOMAS RAP, AMSTERDAM 2013 (SERIE: KIJKEN IN DE ZIEL). 317 BLZ. € 18,90

PIET H. DE JONG

Jan Marijnissen in de rol van journalist

Om Tribune, het partijblad van de SP, wat meer gezicht te geven nam partijvoorzitter Jan Marijnissen zelf de pen ter hand. Lange vraaggesprekken, veelal met wetenschappers, werden door hem zorgvuldig geredigeerd en tot goed leesbare verhalen gemaakt.

Marijnissen gebruikt voor zijn interviews de vraag- en antwoordvorm. Nu zeventien interviews zijn gebundeld en uitgegeven zijn ze, door de gekozen opzet en de nieuwsgierige aard van de politicus, nog steeds leesbaar. Helaas heeft de schrijver geluisterd naar het advies van de uitgever om de inter-

views, die over een periode van drie jaar zijn verschenen, ongedateerd te publiceren in dit boek. 'Politici worden geacht antwoorden te geven. Om zinnige antwoorden te geven zul je toch eerst vragen moeten stellen, en wel aan de mensen die het beter weten dan jij.'

Zo verantwoordt Marijnissen zich voor zijn reeks gesprekken. Het is een devies dat andere politici ter harte mogen nemen. De gesprekken geven er blijk van dat Marijnissen zich uitermate grondig voorbereide voor hij op pad ging met zijn opnameapparaat. Als fabrieksarbeider beseftte hij dat hij als

politicus, eerst raadslid en later Kamerlid, weinig intellectuele bagage had. Door zich in vraagstukken te verdiepen en door de methode van doorvragen kon hij zich opwerken tot een gezaghebbend Kamerlid.

bidden helpt

Er zijn geen interviews met politieke tegenstanders verschenen. Dat leidt tot een oververtegenwoordiging van een bepaald type mensen: blanke, geleerde heren op ietwat gevorderde leeftijd. Marijnissen zegt dat voor twistgesprekken een ander het debat zou moeten

leiden. Daar zit wel wat in. Zijn interviews zijn niet zoetsappig en de SP'er is ook kritisch op zichzelf. In het gesprek met filosoof Hans Achterhuis refereert hij aan het utopisch denken dat hem hinderde om de werkelijkheid van de Chinese dictatuur onder ogen te zien. De gesprekken die Marijnissen had met pedagoog Micha de Winter en kunsthistoricus Henk van Os zijn vooral boeiend omdat ze iets laten zien van de chemie tussen de gesprekspartners. Of bidden helpt, wil Jan Marijnissen weten. 'Ja', zegt Van Os, 'het heeft me van mijn driftbuien afgeholpen'. Laat Marijnissen maar journalistie spelen. ■

NON-FICTIE

Kijk op deze tijd

JAN MARIJNISSEN. UITG. NIEUW AMSTERDAM, AMSTERDAM 2013. 272 BLZ. € 17,95